

УДК 94(477.83)«15»

Назарій Левус

магістр історії, аспірант кафедри Класичних, візантійських і середньовічних студій Українського Католицького Університету, м. Львів

ПРЕДСТАВНИЦЬКІ ВИДАТКИ МАГІСТРАТУ 1577–1583 рр. НА ПРИКЛАДІ КНИГ ЩОТИЖНЕВИХ ВИДАТКІВ М. ЛЬВОВА¹

¹ Написання даної статті стало можливим завдяки використанню матеріалів (в більшій мірі наукової польськокомовної літератури) під час перебування на стипендії від Muzeum Historii Polski.

Упродовж 1577–1583 рр. з міської каси Львова виділялися певні суми коштів, які були спрямовані для купівлі вина, риби, коштовних виробів та східних товарів. Більшість із куплених речей були подарунками придбаними для міських делегацій на сейм, королівський трибунал у Любліні, подорожі до найвищих урядовців Речі Посполитої та привітання останніх під час їхнього перебування у Львові. У даній статті зроблена спроба показати, як за допомогою подарунків у вигляді вина та інших речей найвищим міським урядникам і місту вдалося просувати і захищати свої інтереси на сеймі при сприянні міських патронів і локальних представників. Окрім цього вдалося встановити, що львівські райці підтримували тісні зв'язки із найвищими посадовими особами Речі Посполитої і за допомогою дарунків і представницьких видатків впливали на становище і статус свого міста.

Ключові слова: *ранньомодерна доба, Річ Посполита, ранньомодерний Львів, міська рада, міські видатки, сейм, подарунок, вино, Павло Щербич.*

Велика кількість пізньосередньовічних та ранньомодерних міст Речі Посполитої мали магдебурзьке право і були незалежними від короля, єпископа, старости чи якогось окремого магната. Одним із таких міст, яке користувалося магдебурзьким правом був Львів. Після того, як місто ставало самоврядним воно обирало собі Раду і Лаву, які виконували адміністративні та судові функції відповідно. Однак не зважаючи на свою «окремішність» після прийняття пйотроковських статутів 1496 р. містам заборонялося володіти земельною власністю² і фактично брати участь у засіданні найвищого представницького органу держави – сеймі. Але чи так це було насправді? Міські книги видатків другої половини XVI ст. малюють нам зовсім іншу картину подій і тодішніх реалій. Вино, гроші, різноманітні подарунки – були основними «стимуляторами» просування інтересів міста на сеймах, королівських трибуналах та в інших судових чи адміністративних інституціях Речі Посполитої.

Питання міських видатків є мало дослідженим серед істориків. Частково у своїх роботах дані про міські видатки використо-

² Wiek V – XV w źródłach: Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów I uczniów. (1999). Oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard. Warszawa, S. 193-195.

- ³ Hosowski, S. (1928). *Ceny we Lwowie w XVI i XVII wieku*. Lwow; Klonder, A. (1989). *Napoje fermentacyjne w Prusach Krolewskich w XVI-XVII wieku*. (Produkcja – import – konsumpcja). Warszawa, S. 100-105., Петришак, Б. (2011). «Лицар пера і каменяра» - писар міста Львова Войцех Земницький (1583-1639 pp.). Львівське відділення ІУАД ім. М. Грушевського НАН України; ЦДІА України. Львів; Капраль, М. (2012). Люди корпорації: львівський шевський цех в XVII – XVIII ст. Львів.; Гошко, Т. (2017). Жебраки у руських містах XV – першої половини XVII. *Україна в Центрально-Східній Європі*. Вип. 17. Київ, С. 473, 476. Особливо варто відзначити статтю Максима Яременка Насолоди освічених в Україні XVIII століття (про культуру вживання церковною елітою чаю, кави та вина). *Київська академія*. Вип. 10. Київ, С. 117 – 184.
- ⁴ Klonder, A. (1989). *Napoje fermentacyjne w Prusach Krolewskich w XVI-XVII wieku*, S. 101; Яременко, М. (2012). Насолоди освічених України XVIII століття (про культуру вживання церковною елітою чаю, кави та вина). *Київська Академія*. Вип. 10, С. 139 – 151.
- ⁵ Dembinska, M. (1999). *Food and drink in Medieval Poland. Rediscovering a Cuisine of the Past*. Translated by Magdalena Thomas. Philadelphia: University of Pennsylvania, p. 76.
- ⁶ Ibid., p. 75.
- ⁷ Volumina Legum. (1859). Petersburg: T. 2, p. 201.
- ⁸ Klonder, A. (1989). *Napoje fermentacyjne w Prusach Krolewskich w XVI-XVII wieku*, S. 86.
- ⁹ Nadel-Golobič, E. (1979). *Armenians and Jews in Medieval Lvov. Their Role in Oriental Trade 1400-1600. Cahiers du Monde russe et soviétique* [online] Vol. 20, 3/4, Pp. 345-388. Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/20169862>
- ¹⁰ Історія Львова в документах і матеріалах. (1986). Збірник документів і матеріалів. Київ, С. 65.

ували такі дослідники, як Станіслав Гошовський, Анджей Кльондер, Богданна Петришак, Мирон Капраль, Тетяна Гошко та ін.³

Сейм був найвищим шляхетським органом, який розглядав та ухвалював найважливіші рішення, які стосувалися держави. Досить часто ці рішення стосувалися і міст зокрема. Міські інтереси на сеймах були представлені за допомогою патронів міста чи окремих осіб, які за певну плату або винагороду представляли і захищали вигоди міста. Саме для привітання та оплати праці цим особам у міських книгах було представлено окрема стаття видатків.

Найчастіше таким гостям в якості привітання або подарунку дарували вино. Вино було елітарним напоєм вищих верст населення: шляхти, духовенства, міського патриціату⁴. Його споживали під час бенкетів, різноманітних учт, приїздів поважних гостей до міста тощо. Наприклад про цінність цього продукту свідчить той факт, що в часи Владислава Ягайла вино виділяли з надзвичайних okazij або привітань поважних осіб⁵. За словами Марії Дембінської польська кліматична зона не була пристосованою для вирощування елітних сортів винограду, тому вино в більшій мірі було імпортним продуктом⁶. Цей напій потрапляв у Річ Посполиту різними шляхами. Наприклад в одному із поборових універсалів Стефана Баторія, який ухвалив сейм зимою 1580 р. вказувалося: «*щоб усі вина іншими дорогами не йшли тільки такими: на Яслиська, Дуклю, Риманів, Сяндеч, Беч, Новий Тарг, Коросно, Самбір, Лісько, Стрий ... від кожної піф куфи цього угорського вина кожен має платити по 2 зл. Також мальвазія та мускатель на Кам'янець-Подільський і Снятин проваджена має бути, а на тих місцях кожен поборцеві (митнику) повинен буде платити від кожної куфи того пиття по 4 зл. і не більше*»⁷. Таким чином через південні кордони до Речі Посполитої потрапляло угорське вино, мальвазія, мускатель, алікант та волоські вина. Через північні ворота країни імпортували французькі, рейнські⁸, іспанські, італійські, канарські вина. У переплетенні цих торгових шляхів Львів займав важливе місце. Завдяки постійному обміну товарами між Сходом і Заходом місто стало безперервним ринком для спецій, східних тканин, килимів та вина⁹. Ось як описує його львівський хроніст Йоан Алембек: «*можна побачити натовп купців усіх народів, які напливають до цього міста майже з цілої Європи і Азії, найбільше греків, турків, вірмен, татарів, волохів, угорців, німців та італійців. Греки ... щороку продають приблизно 500 бочок мальвазії. Це місто в достатній кількості постачає цілому Польському королівству різні шовкові тканини, килими і пахуче коріння*»¹⁰.

Протягом 1577–1583 pp. у Львові велику кількість міських витрат становили видатки на вино. Більшість із них можна поділити за такими категоріями: 1) на вино, що відправляли на сейм та королівський трибунал; 2) видатки на вино для привітання найповажніших осіб Речі Посполитої під час їхнього приїзду чи проїзду через місто; 3) на вино для так званих «своїх» осіб – руського та подільського воєводу, львівського старосту, земських та гродських суддів Руського воєводства; 4) на вино для привітання з одруженням, народженням дітей поважних осіб Речі Посполитої. Тепер детально розглянемо ці категорії.

¹¹ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДАІЛ). Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 796.

¹² Барило – одиниця виміру рідин, об'єм якої був рівноцінним 24 гарнцям. Див.: Wierzbowski, T. (1926). *Vademecum. Podręcznik dla studjow archiwalnych.* Warszawa, S. 218.

¹³ Станіслав Карнковський (1520–1603) – коронний секретар, куявський єпископ, з 1581 р. гнезненський архієпископ та примас Польщі. Див.: Kowalska, H. (1990). *Polski słownik biograficzny.* Т. 12, S. 77–82.

¹⁴ Андрій Опалінський (1540–1593) – великий маршалок коронний, лежайський староста. Див.: Dworzaczek, W., (1979). *PSB.* Т. 24/1, S. 77 – 82.

¹⁵ Ян Боруковський (1524–1584) – королівський секретар, коронний підканцлер, біскуп перемишльський. Див.: Kwolek, J. (1989). *PSB.*, Т. 2, 354 – 356.

¹⁶ ЦДАІЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 797.

¹⁷ Там само, С. 797.

¹⁸ Goralski, Z. (1998). *Urzędy i godności w dawnej Polsce.* Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, S. 113.

¹⁹ Гривня (польська) – марка – вагово-грошова і лічильно-грошова одиниця. Ділилася на менші частини – в'ярдунки (фертони), шкойці: 1 гривня = 4 в'ярдунки = 24 шкойці = 96 кварта. В XIV ст. вага польської стала дорівнювати приблизно 200 г і становила 48 грош. Див.: Нумізматичний словник. (1972)., Львів: Видавництво Львівського Університету, С. 32.

²⁰ ЦДАІЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 797.

²¹ Ось як описують хроністи Мацей Меховський та Йоан Алембек про львівські шуки: «У Львівському повіті є достойні згадки про великі шуки (*lusei*), які легко розділяються на шматки смугами. Див.: Меховський, М. (1936). *Трактат о двух Сарматиях.* Москва, Ленинград, С. 96.; Восени солять тут також варті похвали щупаки, які можна порівняти з тими, які колись ловили між двома мостами у Тибрі і дуже їх цінили римляни. – Йоан Алембек» Див.: *Історія Львова в документах і матеріалах.* (1986). Збірник документів і матеріалів. Київ, С. 65.

²² *Volumina Legum.* (1859). Petersburg: V. 2, p. 202., Раніше в 1554 р. король Сигізмунд змінив оплату торгового мита (живою рибою) на замок грошовими податком. Від бочки великих щупаків і карпів на міських торгах купці мають сплачувати львівському старості 2 гр., а від меншої риби по 1 гр. Див.: *Привілеї міста Львова XIV–XVIII ст.* (1998). Збірник документів. Львів, С. 336.

Незважаючи на те, що міста не були представлені на сеймах, майже кожного року львівські райці або ж їхні представники відправлялися на його засідання для захисту, відстоювання і просування своїх і міських інтересів. За період 1577–1583 рр. в книгах міських видатків згадується про три такі поїздки. 7 грудня 1579 р. львівські доктор Йодокус Глач, Андрій із Самбора разом з Альбертом Острожем і писарем Павлом Щербичем вирушили на сейм до Варшави¹¹. З собою в дорогу вони взяли подвійний срібний кубок із позолотою для привітання короля із захопленням Полоцька. Окрім кубка у подорож була куплена куфа мальвазії, яку за наказом райців було розлито в барила¹² і роздано для привітання куявському єпископові Станіславові Карновському¹³, коронному маршалку Андрію Опалінському¹⁴, коронному підканцлеру Яну Боруковському¹⁵ та краківському воєводі Петрові Зборовському¹⁶. Іншу частину вина розлили в пів барила і подарували референдареві докторові Ошовському, надвірному коронному підскарбію Яцеку Млоджейовському, писарям королівського двору докторові Тарновському і Суліковському, інстигаторові Матіашеві Беху та королівському секретареві Георгію Камері. Окрім цього спеціального для королівської канцелярії було куплено барило виборного аліканту за 15 зл. 10 гр¹⁷. Як уже згадувалося вище видатки були спрямовані для привітання осіб та сенаторів, які засідали на вальному сеймі у Варшаві. Дана практика мала на меті поставити адресата у сприятливому і прихильному тоні, щодо адресованого. Також вино дарувалося найвищим посадовим особам Речі Посполитої, які б змогли посприяти у вирішенні важливих питань, які стосувалися міста. Наприклад королівські референдарі приймали прохання і скарги від приватних осіб і реферували (передавали) їх канцлерові та королеві¹⁸. Тому подарунки у вигляді вина чи то грошей могли пришвидшити процес подання цих скарг і прохань.

Окрім вина львівські райці подарували королю, канцлеру і підканцлеру три бочки риби за які дали Стецькові Мароховському 17 гривень¹⁹, які мають 81 зл. 18 гр. Також було подаровано референдарю, Матіашу Беху та пану Бічкemu три бочки риби, які коштували 15 зл²⁰.

Львівська риба, як і вино теж була елітним продуктом²¹ і цінувалася досить високо. Наприклад у поборовому універсалі Стефана Баторія 1580 року з бочки львівських щук стягувався один із найвищих податків 12 гр.²², що може свідчити про добру якість

²³ Dembinska, M. (1999). Food and drink in Medieval Poland, P. 99.

²⁴ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 123.

²⁵ Volumina Legum. (1859). Petersburg: Т. 2, 202. Окрім цього в Речі Посполитій споживали іншу рибу таку як: лосось, морська форель, судак, сом, плотва, в'язь, лин, тріска, вугор та річкові раки. Див.: Dembinska, M., (1999). Food and drink in Medieval Poland, S. 99.

²⁶ Привілеї міста Львова XIV – XVIII ст. ..., С. 398 – 401.

²⁷ Привілеї міста Львова XIV – XVIII ст. ..., С. 400.

²⁸ Червоний злотий (золотий дукат) – золота обігова монета у Польському Королівстві, яка мала вагу 3,5 г і номінальну вартість 45 грош.

²⁹ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 799.

³⁰ Так само.

³¹ Порівнюючи із іншими міськими видатками, витрати були колосальними для того часу. Наприклад на переломі XVI – XVII ст. кобила коштувала 50 зл., корова 15 зл., свиня 7 зл. Див.: Bartkiewicz, M. (1974). *Odzież i wnętrze domów mieszczńskich w Polsce w drugiej połowie XVI i w XVII wieku*. Wrocław, 30.; Тижнева оплата праці ката у Львові становила всього лиш 12 гр., а на утримання сиріт виділяли лише 6 грош. Див.: ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 167.

³² ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 67.

³³ Там само, 67.

³⁴ Там само.

цієї риби. Загалом споживання риби в пізньому Середньовіччі було зумовлено великою кількістю постів протягом року. Із 365 днів у році 140 були пісними. Окрім великих постів існувала практика посту що середи і п'ятниці коли заборонялося вживати м'ясні і молочні страви²³. Як наслідок риба ставала хорошим заміном білків і жирів у щоденному раціоні тогочасного міщанина. Нею обдаровували різноманітних осіб, які приїжджали в місто. Під час приїзду коронного канцлера в 1582 р. до Львова для нього і його жовнірів було виділено цебро свіжих риб. Того ж року місто подарувало до обіду поборцеві (збирачу податків) Яну Свірському 2 щуки за 20 гр., а Бальгазару Баторію племіннику короля 3 коропи і 5 щук. Окрім щук міщани споживали короців, оселедців²⁴, осетри-ну, в'ялених вугрів²⁵.

Одним із можливих наслідків поїздки львівських райців на сейм до Варшави в 1579 р. могла стати надання привілею Стефаном Баторієм на стягування податку із з лимонів та вина, що привозяться до міста²⁶. Звісно ми не можемо стверджувати напевно чи саме поїздка на сейм чи якісь інші подарунки та посольства до короля чи його найближчого оточення спричинили надання привілею, але за його умовами було встановлено: *«щоб всі купці, як католики, так і погани, євреї, також греки, вірмени і т.д., сплачували від кожної бочки мальвазії та мускателю, а також бочки лимонів по 15 гр. А від бочки угорського та волоських вин по 7,5 гр.»*²⁷. Отримані кошти мали йти на ремонт, відновлення, укріплення та побудову міських мурів, веж, башт, ровів та інших громадських будівель. Таким чином міська скарбниця поповнювалася сталими коштами. Утім важко простежити чи отримані гроші використовувалися тільки для ремонту міських укріплень, а не для задоволення особистих примх міського патриціату.

Важко говорити про якісь інші позитивні рішення, які були прийняті на сеймі 1579 року щодо міста. Однак міські райці щедро обдарували різноманітних патронів, які допомагали їм під час сейму. Наприклад королівському секретарю Матіашу Беху за роботу і допомогу місту було дано 2 червоні злоті²⁸, а слугі короля Хрестофорові Джіжеку за одноразовий патронат було подарована бочка соленої риби і 4 гарнці мускателю на додачу²⁹. Окремі кошти були виділені коронному референдарію та бецькому каштеляну (18 зл. 20 гр.) за те, що *«відстоював наші права у поїздки»*³⁰. Вражаючими є загальні витрати на поїздку до Варшави, які становили 1002 зл. 8 ½ гр.³¹.

Іншою цікавою поїздкою була виправа на сейм до Варшави, який розпочався в кінці вересня 1582 р. Для привітання короля *«з його перемогами і звитягами здійсненими над неприятелем північних країв»*³² львівські раці подарували подвійний срібний позолочений кубок із вирізьбленим гербом міста³³. Окрім цього львівські урядники за презентували коронному канцлеру Яну Замойському срібний кубок Нюрнберзької роботи за який дали Домінікові циркульникові 55 зл.³⁴ Перед початком подорожі в італійця Томаса де

³⁵ Томас де Альберті – торговець вином, згадується в інших документах. Наприклад в квітні 1583 р. Томасо де Альберті видає розписку про те, що винен греку Антонію Катакаллі з Хіосу 2750 старих таларів. Див.: Східна торгівля Львова в середині XVI – першій половині XVII ст.: збірник документів. (2011). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, С. 59.

³⁶ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 67.

³⁷ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 68.

³⁸ Так само.

³⁹ Ян Дульський (1534 – 1590) – великий коронний підскарбій в 1580-1590 рр., староста брянський, каштелян хелмський. Див.: Lepszy, K. (1989). PSB. T. 5, S. 461-462.

⁴⁰ Klonder, A. (1989). *Napoje fermentacyjne w Prusach Krolewskich w XVI-XVII wieku*, S. 104.

⁴¹ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 68.

⁴² Klonder, A., (1989). *Napoje w Prusach Krolewskich...*, S. 104.

⁴³ Там само., С. 66. Під час поїздки на сейм в 1579 р. львівські раці взяли з собою копчене м'ясо з ковбасами та діжку масла і десять сирів. Див.: ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712, Арк. 797.

⁴⁴ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 72.

⁴⁵ Так само. Арк. 70.

⁴⁶ Цит.: Так само. Арк. 71.

⁴⁷ Так само. Арк. 70.

Альберті³⁵ була куплена куфа мальвазії і розлита по різноманітним начинням³⁶. Під час сейму це вино було роздане для привітання гнєзненському архієпископові Станіславу Карнковському, підканцлеру Яну Боруковському, коронному маршалкові Андрію Опалінському, надвірному маршалку Андрію Зборовському, королівському референдареві, секретарям та іншим сенаторам та учасникам сейму. Зосібна пану Яну Щалапському було подаровано барило мальвазії «*на огляд праці його в надвірних акціях наших*»³⁷, а земському писареві за витяг Декретів короля супроти львівського старости було дано 6 гарнців мальвазії³⁸. Окрім вина і коштовностей для експедиції були взяті один великий білий коверець з ратуші, який подарували коронному підскарбію Яну Дульському³⁹ та два менші коверці жовтого кольору, які віддали земському писарю і пану Пудловському.

Львівські райці турбуючись про те, щоб у сенаторів і їх особистих патронів «*не пересихало в горлі*» не забували й про себе. Гроновий трунок товаришував райцям і різним міським службовцям великих і малих міст в службових подорожах⁴⁰. Для їхнього особистого користування і частування гостей придбали чотири пів барилка алікantu, мускателю, мальвазії та угорського вина на суму 77 зл. 19 гр.⁴¹. Випадок 1582 року не був унікальним для Львова. Наприклад в 1610 р. вирушаючи в поїздку до Грудзьондза елюблонзькі бурмістр і райця забрали з собою в дорогу 26 шофів вина (36 л) – алікantu, французьке вино, білий бастард, рейнське і вишневе вина. Посланці з Гданська їдучи в лютому 1617 р. до Мальборка і Штуму взяли з собою 12 шофів (17 л) угорського вина і 8 шофів (11 л) – рейнського. Секретар Торуня, який в листопаді 1676 р. вирушив в коротку дорогу до Коваля забрав з собою 2 шофи (2,8 л) секту⁴². Окрім вина львівські урядники взяли з собою в подорож чверть вудженого м'яса, два фунти оливи, дві баклаги винного оцту та чотири печених карасі⁴³. Загалом на усі подарунки, подорож, вгощання вином, оплату проживання і т. д. львівські райці витратили із міської казни 1212 зл. 12 гр.⁴⁴.

Пишні видатки і вгощання вином не минули даремно і принесли свій результат. Наслідком поїздки стало скасування поборового мита (звільнення від сплати чопового і сошів), яке король і сейм встановили для збору грошей на продовження війни з Московією. За сприяння і лояльність у вирішенні цієї справи львівські райці заплатили метрикареві великої канцелярії п. Беху 10 зл.⁴⁵. Також за сприянням інстигатору п. Горховському «*за вирішення справи нашої щодо свободи мита, також за те, що мандат отримали на волю від четвертого гроша купцям нашим, який є в універсалі поборовому описаний дали злотих червоних десять і пару красивих хусток турецьких*»⁴⁶. Окрім вирішення нагальних питань райці взяли із собою додому витяг із Комісії границь, яка проводилася між містом і домініканцями з всіма комісарськими актами, підтверджений підписом і печаткою короля⁴⁷. Дана практика збирання документів була досить поширеною. По поверненні додому такі акти і документи віддавалися до міського архіву. Вони служили вагомими аргументами в майбутніх суперечках між містом (патриціатом) і тими ж домініканцями.

Іншою статтею представницьких видатків магістрату були витрати на Коронний трибунал у Любліні. Коронний трибунал був створений у 1578 р. на вальному сеймі у Варшаві, коли Стефан Баторій зрікся своєї посади iudex supremus (найвищого судді) на користь шляхетського станового суду. Трибунал засідав після першої неділі після Великодня (Dominica Conductus Paschae) і тривав до закінчення і вирішення усіх справ, зазвичай до дня Св. Варфоломія (24 серпня). На трибуналі розглядалися апеляції від гродських, земських та підкоморських суддів⁴⁸.

Перші згадки у міських книгах видатків про поїздки до Любліна датуються 1580 роком. Їдучи на трибунал львівські райці подібно, як і до поїздок на сейм брали з собою велику кількість вина. Цей напій використовували, як для привітання сенаторів та депутатів трибуналу так і для власних цілей. Наприклад під час експедиції в 1581 р. було куплено куфу аліканту в якогось єврея, яку було розлито в брила і пів барилка і роздано на привітання їх милості депутатів⁴⁹. Натомість в 1582 році міські райці взяли для патронів міста 6 барил мальвазії і 11 гарнців угорського вина для власного використання на суму 113 зл. 18 гр.⁵⁰. Вино у даному випадку виступало не тільки, як подарунок, але як і видатне мастило людських відносин⁵¹. За допомогою вина міським райцям вдавалося розташувати по відношенню до себе в хорошому настрої і гуморі депутатів, суддів, прокурорів трибуналу. Цьому також сприяли й спільні обіди. Наприклад під час трибуналу в 1580 р. для спільного обіду з судовими депутатами було дано барило мальвазії⁵².

Іншу статтю видатків становили витрати на послуги адвокатів, суддів, писарів, підписків та різноманітних репрезентантів міських інтересів. Як не дивно це звучить для сучасної людини, але за словами Збігнева Горальського земський суддя і писар отримували винагороду за свою роботу від сторін конфлікту, яка була домовлена з ними перед судовим чи будь, яким процесом⁵³. Так само відбувалося і на Коронному трибуналі в Любліні. Більшість послуг суддів, адвокатів, підсудків, писарів були платними. І це стосувалося не тільки практики витягу, якихось документів із актів чи книг, але й безпосереднього розгляду будь, якої справи. Зокрема під час трибуналу в 1580 р. міські раці заплатили суддям 7 зл. 10 гр, судовому писарю 5 зл. 20 гр., віценотарію за копії 2 зл. 10 гр. та слугам, які кликали когось до суду 15 гр.⁵⁴. Важливим питанням була оплата послуг прокураторів, які захищали інтереси однієї сторони та оскаржували іншу сторону⁵⁵. Наприклад в 1581 р. Мартину Мілевському разом із іншими прокураторами було заплачено 99 зл. 10 гр. за те, що вони виграли справу панам присяжним супроти Рапшала Сенявського⁵⁶. Гроші виділяли не тільки на поточну роботу, а й на обід та їх харчування під час трибуналу. В 1580 р. львівські райці видали 5 зл. 12 ½ гр. на їжу та пиття двом прокураторам Йоану Запольському та Йоану Бочковському за їхні поради та правничу консультацію в часі трибуналу.

Послуги прокураторів використовували не тільки під час Коронного трибуналу у Любліні, але й у часі засідання комісії границь у Львові. Основним завданням комісії було встановлення меж ґрунтів між містом і францисканцями, домініканцями та

⁴⁸ Balzer, O. (1886). *Geneza trybunału koronnego. Z dziejow sądownictwa polskiego XVI wieku.* Warszawa, S. 318.

⁴⁹ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 922.

⁵⁰ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 26.

⁵¹ Damen, M. (2006). *Giving by pouring: the function of gifts of wine in the city of Leiden (14th–16th centuries).* Leuven: Leuven university press, P. 86.

⁵² ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 829. Дана ситуація не була одноразовою акцією. Уже в наступному 1581 р. міські раці закликали до обіду прокурорів трибуналу, за що заплатили із власної кишені 50 зл. бо їм не вистачило взятих грошей із дому. Див.: ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 923.

⁵³ Goralski, Z. (1998). *Urzędy i godności w dawnej Polsce...*, S. 192.

⁵⁴ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 828.

⁵⁵ Прокуратор – адвокат, повірений, представник однієї із сторін у суді. Див.: Хрестоматія з історії України литовсько-польської доби. (2011). Упоряд. Т. Гошко. Львів, С. 603.

⁵⁶ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 923.

⁵⁷ Там само, Арк. 823.

⁵⁸ Там само, Арк. 969, 970.

⁵⁹ У 1578 р. під час приїзду Стефана Баторія до Львова прокураторові Іоанну Щалапському за «його допомогу в урегулюванні судових справ, вирішенні судових тяганини і внесенні справ до вищої інстанції прокуратора і за його вірну службу місту і його відвагу» було заплачено 200 зл. Див.: ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 714.

⁶⁰ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 14. З осібна йому в дорогу при виїзді з міста дали 3 гарнці вина в баклазі за 2 зл.

⁶¹ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 989.

⁶² Ложничий (лат. cubicularii, lectistratores) – надвірний урядовець, який опікувався королівською усипальницею, постіллю та особистою білизною короля. За Стефана Баторія ложничі дійшли такого значення в ієрархії двору, що почали приймати титул підкоморія // Goralski, Z. (1998). Urzędy i godności w dawnej Polsce..., S. 143 – 144.

⁶³ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 768.

⁶⁴ Damen, M. (2006). Giving by pouring: the function of gifts of wine in the city of Leiden ..., P. 83.

осілою шляхтою. Наприклад в березні 1580 р. місто виділило для покорму на кілька днів шляхетним Йоану Бочковському та Йоану Запольському у справі встановлення границь з францисканцями 5½ гарнців аліканту, а на поле до їх роботи за обід 8 зл. 22 гр. і за 12 гарнців вина 8 зл. 4 гр.⁵⁷

Часто засідання комісії границь супроводжувалися пишним обідом та прийомом приїжджих гостей. Наприклад для комісії в жовтні 1581 р. було куплено дві бочки пива одну в пані Софії Вільтової, а другу в Бартоша Страховіча, обидві за 4 зл.; дві чверті м'яса, курей на 10 гр. та хліба; коріння, олію та три лляні свічки в аптекаря п. Матіаша за, що йому дали 3 зл. 2 гр. У вівторок коли комісія не дійшла до францисканців «від ланів міських і від ґрунтів синівських» частували пана старосту з урядниками і слугами всіма в Сихівській корчмі. Для частування було куплено 2 телят в пана Вайса за 2 зл. 16 гр., 2 бочки пива за 4 зл., оцет, лимони в панни торгівниці, житній і білий хліб, овочі коріння, родзинки, цукор та інші приправи, 4 таблиці повидла в золотниці пані Мартинової. Також для цієї учти було взято із пивниці Фрідріха Галуся 35½ гарнців вина по 16 гр. один гарнець, що коштувало 18 зл. 28 гр. та 6 гарнців аліканту п. Андрія за 4 зл. 24 гр. Також було заплачено 15 гр., якійсь Стельмашці, що там в Сихові при кухарях їжу готувати помагала⁵⁸.

Прокуратори були частими гостями у місті, тому львівські райці щедро обдаровували їх вином, їжею (зокрема свіжою рибою: щуками, коропами, карасями) та грошима⁵⁹ за їх роботу та сприяння у вирішенні важливих питань. Не рідкими були випадки консультацій за які місто платило твердою валютою (грошима). Наприклад у вересні 1582 р. прокураторові пану Свошовському під час його перебування у місті було заплачено 15 зл. за «термінові намови та консультації» перед сеймом⁶⁰. Іншого разу місто обдарувало «свого» надвірного прокуратора пана Іоанна Щалапського ванною солених риб⁶¹. Підсумовуючи вище сказане можна говорити про певну систему міських агентів-патронів, які перебували у безпосередній близькості до короля. Саме за допомогою їхнього сприяння міським райцям вдавалося просувати і захищати свої інтереси. Відповідно міські райці щедро обдаровували своїх патронів. Наприклад в травні 1579 р. ложничому⁶² короля Ієронімові Филиповському «за його єдність біля королівської милості і за його міський патронат» дарують різноманітну рибу і 6 гарнців мальвазії⁶³.

В 1520–1521 рр. Альбрехт Дюрер подорожував по Голландії. У своєму щоденнику він ретельно занотовував свої зустрічі і подарунки, якими обмінювався із гостями. Наприклад в Антверпені він обідав з деякими художниками і їх дружинами. Під час одного з обідів до нього прибув міський слуга і передав йому чотири глечики вина, кажучи, що це подарунок на честь гостя, щоб показати добрі наміри міста. Дюрер подякував кур'єру і запропонував йому свої послуги⁶⁴. Через 60 років до Львова завітав коронний маршалок Андрій Опалінський. На честь його приїзду і того, що він в цьому місті не був перед тим ніколи міські урядники обдарували його двома барилами мальвазії і мускателю та коверцем

⁶⁵ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 186.

⁶⁶ Damen, M. (2006). Giving by pouring: the function of gifts of wine in the city of Leiden ..., P. 83.

⁶⁷ Ibidem, P. 83.

⁶⁸ Jaworski, F. (1912). Krolowie polscy we Lwowie. Drukarnia polska; nakł. redakcji «Kurjera Lwowskiego». Lwow. S. 8.

⁶⁹ Ibid., S. 40.

⁷⁰ Зубрицький, Д. (2002). Хроніка міста Львова. Пер. І. Сварника. Львів, С. 179.

⁷¹ Jaworski, F. (1912). Krolowie polscy we Lwowie..., S. 41.

⁷² Ibid., S. 44.

⁷³ Зубрицький, Д. (2002). Хроніка міста Львова..., С. 182.

⁷⁴ Jaworski, F. (1912). Krolowie polscy we Lwowie..., S. 48.

⁷⁵ Ibid., S. 48. Твердження про те, що Павло Щербич був друкарем і особисто надрукував свої тексти «*Ius municipale*» та «*Speculum Saxonicum*» потребує окремого дослідження, адже є не обґрунтованим і не достовірним.

⁷⁶ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 601.

⁷⁷ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 715. «Павло Щербич писар міського суду для особливих обов'язків і підпорядкування його священній королівській милості» – пер. авт.

⁷⁸ Jaworski, F. (1912). Krolowie polscy we Lwowie..., S. 48.

⁷⁹ Павло Єлонек – лавник 1564-1571 (7 років), радник 1571-1594 (23 роки) (†20.06.1595). Разом 30 років на міських урядах. Див.: Kapral, M. (2008). *Urządnicy miasta Lwowa w XVI – XVIII wieku*. Torun, S. 106-113, 213.

⁸⁰ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 714.

старої роботи⁶⁵. У цих двох випадках вино було не тільки ознакою поваги до гостя, але й виконувало важливу функцію – поставити відвідувача у хорошому, правильному настрої, так як він у кінцевому випадку міг зробити, щось для міста. Таким було очікування обопільної взаємності, що передбачала обмін матеріальними благами або послугами⁶⁶.

У Львові другої пол. XVI ст. дар вина був невід'ємною частиною міської політики. Цей напій брали з собою в різноманітні поїздки (сейм, трибунали), ним наділяли урядників Речі Посполитої та приїжджих «знаменитостей» (королів, канцлерів, єпископів і т. д.). Обдаровування приїжджих гостей, як акт гостинності у Європі став традицією уже з XIII ст., хоча за словами Маріо Дамен його можна простежити і раніше, коли комунальний ритуал пиття був обов'язковим фактором для соціальних відносин в часи Меровінгів та Каролінгів⁶⁷. Починаючи від Казимира III Великого Львів став містом, яке гостило усіх королів Польського Королівства та Речі Посполитої⁶⁸. Відповідно він мав супроводжуватися певними святкуванням і видатками, в тому числі на вино, для привітання королівської особи. За період 1577–1583 рр. Львів двічі відвідав польський король Стефан Баторій. 7 квітні 1576 р. він завітав до Львова по дорозі з Угорщини до Польщі. Францішек Яворський у своїй книзі «Польські королі у Львові» досить яскраво описує візит короля⁶⁹ незважаючи на те, що він перебував у місті тільки три дні⁷⁰. Міські урядники і служби почали готуватися до його приїзду заздалегідь. Було прибрано міська площа від болота, підрихтовані міські стіни та будинки⁷¹. 7 квітня міське поспільство разом із райцями та лавниками, вийшовши за міські мури урочисто пострілами із гармат з замкової гори привітало короля Стефана Баторія⁷². Нажаль міські рахункові книги нічого не говорять про видатки на вино та на інші подарунки для короля.

В 1578 р. Стефан Баторій вдруге завітав до Львова і був тут чотири місяці⁷³. Разом із королем до міста прибув його двір і королівська канцелярія, яка вирішувала поточні справи міста⁷⁴. Помилковим є твердження Францішека Яворського про те, що разом із Стефаном Баторієм до Львова прибув його друкар Павло Щербич⁷⁵. Насправді Павло Щербич прибув до Львова раніше на запрошення міських писарів Альберта Острожа та Станіслава Ансеріна⁷⁶. Уже під час приїзду короля в 1578 р. Щербич виконував спеціальні обов'язки «*Paulo Sczi(j)rbicz Notario Civilis Judicii pro eius item specialia studia et obsequia sub tota SRM*» за що йому з міської каси було заплачено 15 зл.⁷⁷.

Для привітання короля міська делегація подарувала йому срібний позолочений кубок вартістю 143 зл. 25 гр.⁷⁸. Великими були й видатки на королівську канцелярію. Її працівники під час свого чотирьох місячного побуту проживали у домі львівського радника Павла Єлонєка⁷⁹ за, що йому із міської каси було компенсовано 24 зл. 25 гр.⁸⁰. Під час свого перебування королівська установа та її урядники вирішували різноманітні справи міста за що й отримували відповідну оплату. Наприклад декретовому писареві Леонардові Боруті за оформлення і прикрасу декретів було дано 100 зл., а його віценотарієві 4 зл. 20 гр.; синдику та королівському матри-

⁸¹ Так само.

⁸² Там само. Арк. 713-714.

⁸³ Damen, M. (2006). Giving by pouring: the function of gifts of wine in the city of Leiden...., p. 86.

⁸⁴ Шиян, Р. (1995). Торгівля міст руського і белзького воєводства у XVI – першій половині XVII століття. *Записки НТШ*. Т. ССXXX. Львів, С. 142.

⁸⁵ Таким чином можна говорити про більшу популярність мальвазії над іншими сортами вин – авт.

⁸⁶ Камінь – одиниця маси, що дорівнювала 32 – 50 фунтам (львівський фунт 405,2 г) відповідала пуду. Для зважування коштовних товарів, зокрема прянощів, уживався камінь меншої маси – 11 фунтів. Див.: Хрестоматія з історії України литовсько-польської доби. (2011). Упор. Т. Гошко...., С. 593-594.

⁸⁷ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. 1005 арк.; ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 700. За наведеними даними у таблиці можна чітко спостерігати перевагу і більшу вартість мальвазії над іншими винами.

⁸⁸ Damen, M. (2006). Giving by pouring: the function of gifts of wine in the city of Leiden ...., P. 86.

⁸⁹ Klonder, A. (1989). *Napoje w Prusach Krolewskich...*, S. 112.

⁹⁰ Ibid., S. 112.

⁹¹ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 932, 940; ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 9, 16, 30, 65, 96, 143, 193. Пиво було набагато дешевшим напоєм. Бочка пива в середньому коштувала 2 зл., в той час, як набагато менше барило мальвазії в середньому коштувало 16 зл.

карю Матіашові Беху було куплено і подаровано коверець за 7 зл. 4 гр.. Також уже неодноразово згаданому Іоанну Щалапському «за його допомогу в урегулюванні судових справ та судових тяганин і за його відвагу і вірну службу місту дали 200 зл.»⁸¹. Під час від'їзду королівського двору міська рада обдарувала його представників вином. Зокрема було дано два барила мальвазії королівському секретарю і підканцлеру, референдарю докторові Ошовському пів барила, секретарям Кошицькому, Сіліковському та Тарновському по пів барила. Також було дано 9 зл. візничому Миколаєві Прошовічові для того, щоб він за допомогою 7 коней і двох возів доставив королівську канцелярію до Яворова⁸².

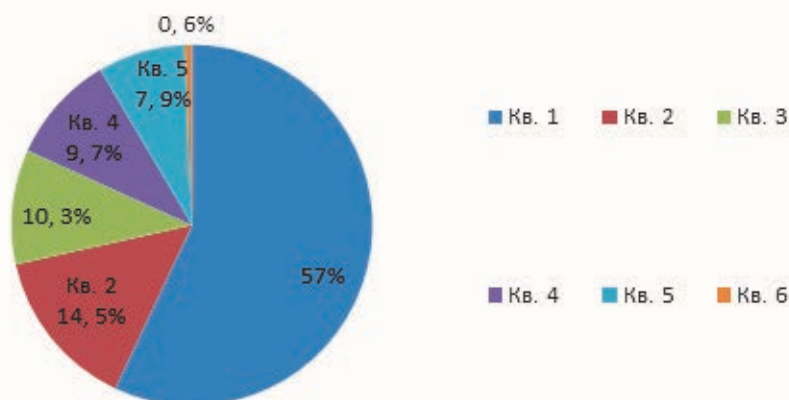
Окрім королів частими гостями у місті були канцлери, воєводи, каштеляни, коронні маршалки, королівські секретарі та інші урядові особи Речі Посполитої. Подарунки у взаємодії з цими особами грали важливу роль у підтриманні соціальної і політичної мережі міста. За допомогою дарунків міській спільноті вдавалося вирішувати різноманітні питання і підтримувати свою честь і репутацію. Адже не кожне місто могло дозволити собі вітати приїжджих осіб дорогим вином та рибою. На відміну від Ляйдена де на привітання поважних осіб видавали біле рейнське вино⁸³, найпопулярнішим для Львова була мальвазія. Мальвазією називали прості сорти грецьких вин. Вони були важливим предметом балканської торгівлі і користувалися особливою популярністю у Речі Посполитій та сусідніх з нею країнах⁸⁴. Серед усіх 164 згадок про видатки на привітання вином за 1577–1583 рр. 94 із них стосуються мальвазії. Процентне співвідношення видатків на різноманітні вина можна розглянути у **діаграмі 1** наведеній нижче:

У процентному співвідношенні: 57% – мальвазія, 14,5% – мускатель, 10,3 % – угорське вино; 9,7 % – алікант, 7,9% – старе вино, 0,6% – волоське вино⁸⁵. Цікавим є співвідношення цін на різноманітні сорти вин наведені нижче у **таблиці 1**.

3 гарні мускателю коштували 2 зл. 3 гр. Інші ціни на товари в 1577–1583 рр.: три сухі щуки – 1 зл. 8 гр.; ванна соленої риби – 24 зл.; бочка пива 2 зл.; камінь⁸⁶ перцю – 18 зл.⁸⁷

Вино на відміну від пива мало більш високий статус саме тому використовувалося в соціальних і політичних відносинах⁸⁸ міста. Хмільний напій був дешевшим і споживався біднішими верствами населення. Хоча це не виключає того, що його вживали й міські патриції, адже цей напій був досить поживним і корисним. За словами Анджея Кльондера в літрі міцного дублетового гданського пива могло міститися понад 1600 ккал⁸⁹, що становило більшу половину добового раціону споживання калорій. Мешканці Прус Королівських та Священної Римської Імперії натомість вважали, що споживання цього трунку мало сприяти доброму виглядові і позбавляло болю в ногах⁹⁰. Часто пиво також виступало у формі подарунку. За період 1577–1583 рр. львівські райці неодноразово обдаровували цим питвом міських монахів бернардинів⁹¹.

Видатки на вино 1577-1583

Вино	1 гарнець*	2 гарнці	4 гарнці	6 гарнців	10 гарнців	Пів барила	Барило	Куфа
Мальвазія	16-20 гр.	1 зл. 10 гр.	4 зл.		9 зл. 18 гр.	9 зл. 18 гр.	16 зл.	85 зл.
Мускатель	—	—	3 зл. 6 гр.	4 зл. 24 гр.	—	—	—	—
Алікант	—	4 зл. 26 гр.	—	4 зл. 26 гр.	—	—	17 зл.	—
Угорське вино	20 гр.	1 зл. 10 гр.	2 зл. 20 гр.	—	6 зл. 20 гр.	—	—	—

* Гарнець – міра об'єму сипких тіл і рідин місткістю бл. 4 л. (у Львові – 3, 84 л). Поділявся на 4 квартали. // Хрестоматія з історії України литовсько-польської доби / Упор. Т. Гошко... – С. 593.

⁹² Ле Гофф, Ж., Трюон, Н. (2008). *История тела в средние века*. Москва, С. 31.; *Видаючи гроші на отців бернардинів райці також не забували про себе в часі переходу «від посту до карнавалу»*. Як показують міські книги видатків існувала традиція і практика дарувати райцям (дарували самі собі) на коленди та свята диких сарн. Наприклад на Різдво в 1580 р. райці купили для себе 3 сарни за 3 зл. 18 гр., 1582 р. уже 6 сарн за 7 зл., 1583 р. 6 сарн за 5 зл. 9 гр. Див.: ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712, Арк. 896.; ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 96, 193.

⁹³ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 44, 188.

⁹⁴ Klonder, A. (1989). *Napoje w Prusach Krolewskich...*, S. 101.

Його дарували у часі пасхальних і різдвяних свят коли за словами Жака Ле Гоффа відбувався перехід від посту до карнавалу⁹².

Частими гістьми у Львові були руські та подільські воєводи. Причини їхнього перебування у місті могли бути різними: перевірка фортифікаційних споруд, участь в комісіях границь і встановленні меж між містом і шляхтою чи монашими орденами, візити з особистих питань і міських ярмарків і т. д. Однак незмінним залишалося одне – їх завжди обдаровували вином і подарунками. Наприклад 22 липня 1582 р. подільському воєводі Миколі Мелецькому на честь його приїзду було подаровано 4 гарнці угорського вина і 4 гарнці мускателю. Під час його наступного візиту на святого ап.. Андрія (30 листопада) цього ж року до його столу було даровано 10 гарнців на суму 8 зл.⁹³. Дана практика була поширена в інших містах Корони. Наприклад в 1550 р. міська рада Гданська приймала вином поморського воєводу, кувявського біскупа і його послів, бурмістра Ельблонгу, капітана королівських військ, а також відомих особистостей з головних шляхетських родів⁹⁴.

Також у Львові існував звичай дарувати вино руським воєводам під час міських ярмарків та різноманітних релігійних свят. За привілеєм Казимира IV 1472 р., у Львові встановлювалися два ярмарки, один на рухоме свято Трійці інший в день св.. Агнети (21

⁹⁵ Привілеї міста Львова XIV – XVI ст..., С. 116.

⁹⁶ Там само, С. 18.

⁹⁷ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 900

⁹⁸ Там само, Арк. 852.

⁹⁹ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 947.

¹⁰⁰ Damen, M. (2006). Giving by pouring: the function of gifts of wine in the city of Leiden ..., S. 89.

¹⁰¹ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 897, ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 74.

¹⁰² ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 50.

¹⁰³ Як приклад в 1581 р. коли коронний канцлер Ян Замойський повертався з варшавського сейму до Замостя і проїжджав через місто то йому на привітання подарували барило мальвазії і барило алікantu. Див.: ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 926.

¹⁰⁴ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 601, 767.

січня)⁹⁵. Згодом ярмарок на день Св. Трійці був відмінений і встановлювався ярмарок на свято св. Маргарити – 13 липня. Протягом XVI–XVII ст. то поновлювали один ярмарок то скасовували інший, як некорисні для міста⁹⁶. В 1580 р. в день Св. Агнети під час міського ярмарку руському воєводі Ієроніму Сенявському у вигляді давнього звичаю подарували 8 гарнців мальвазії із запасів Андрія з Самбора⁹⁷. Кількома місяцями раніше цьому воєводі і Миколаю Мелецькому в часі Адвенту було подаровано 20 гарнців мальвазії⁹⁸. В 1581 р. в часі свята Св. Маргарити руському і подільському воєводі на привітання було дано 8 гарнців мальвазії і 8 гарнців мускателю⁹⁹.

Протягом 1579–1583 р. руський і подільський воєводи 12 разів відвідували Львів із різних okazji: ярмарку, вирішення якихось суперечок і т. д. Кожного разу для їх привітання і вгощення виділялася різна кількість вина від 8 до 20 гарнців. Однак це стосується не тільки цього випадку, але усіх видатків на вино загалом. Кількість подарованого вина залежала від сприйняття міською владою місця особи в соціальній ієрархії. Чим вище положення займала особа на соціальній драбині, тим більше людей і слуг було в її свиті, відповідно було потрібно більше глечиків з вином, щоб задовольнити кожного¹⁰⁰. В середньому для привітання середніх урядовців Речі Посполитої міські райці виділяли від 2 до 4 гарнців вина. Скоріш за все така кількість напою була зумовлена недовгим перебуванням особи в місті і не високим статусом в соціальній ієрархії. Наприклад в 1581 р. сіверському старості і комірнику короля, які їхали до Угощини подарували по 2 гарнці мальвазії, наступного 1582 р. дворянину короля п. Бельжецькому, який виїжджав зі Львова було подаровано 2 гарнці мальвазії на суму 2 зл. 25 гр.¹⁰¹. Для привітання каштелянів та різноманітних королівських урядників виділяли від 4 до 6 гарнців вина. В 1582 р. на свято народження Діви Марії місто подарувало 6 гарнців мускателю п. Міськові, каштелянові радомишльському, з його панною та 4 чотири гарнці мальвазії і 4 гарнці угорського вина каштеляну сандомирському¹⁰². Більшу кількість вина дарували тільки воєводам, коронним гетьманам і королівським канцлерам – від 10 гарнців до барила вина¹⁰³.

Іншою окремою категорією представницьких видатків магистрату були витрати на привітання з одруженням, народженням дітей, хрестинами поважних осіб Речі Посполитої і Руського воєводства. За період 1577–1583 рр. у міських рахункових книгах згадується про сім таких випадків. Привітання з одруженням чи хрестинами були ознакою честі та поваги до особи і сподіванням того, що обдарований зможе у майбутньому зробити щось для міста. В липні 1577 р. Павло Щербич і Павло Єлонек вирушають до Бережанського замку для привітання руського воєводи Ієроніма Сенявського з народженням сина Адама. В честь його хрещення і на привітання вони дарують воєводі 4 червоних золотих вартістю 7 зл. 6 гр. і барило мальвазії з дзбаном. Уже через два роки на свято зіслання Св. Духа тому ж руському воєводі було подаровано на весілля 10 гарнців мальвазії¹⁰⁴. Місто також не забувало про осіб, які послуговувалися йому в минулому. В 1579 р. місто подарува-

¹⁰⁵ Там само, Арк. 813.

¹⁰⁶ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 100.

¹⁰⁷ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 712. Арк. 962, 1000.

¹⁰⁸ ЦДІАЛ. Ф. 52. Оп. 2. Спр. 713. Арк. 161.

ло пів барила мальвазії писарю королівської канцелярії Миколаю Лачинському в честь його весілля в Буську і за його протекцію під час минулого сейму з причин податків¹⁰⁵. 1582 року було відправлено два барила мускателю і мальвазії на весілля міського патрона надвірного підскарбія пана Модзейловського¹⁰⁶. Також міські райці надсилали вино на привітання з одруженням, хрещенням дітей земських і гродських урядників Руського воєводства. У 1581 р. було подаровано 8 гарнців мальвазії львівському підстарості на честь святкування хрестин новонародженої дівчинки. У червні того ж року збирачу податків Яну Свірському було подаровано барило мальвазії на весілля «коли видавав свою дочку заміж»¹⁰⁷. У 1582 р. було подаровано барило мальвазії земському писареві п. Кориткові коли видавав заміж свою дочку¹⁰⁸.

Представницькі видатки магістрату були спрямовані на те, щоб вирішити конкретні питання і поставити відвідувача у правильному настрої та тоні. В основному за період 1577–1583 рр. гроші із міської каси виділяли так званим представникам міста та різноманітним міським делегаціям, які відправлялися на сейм, королівський трибунал у Любліні, до різноманітних урядовців Речі Посполитої. В більшій мірі виділені кошти витрачалися на купівлю різноманітних подарунків: вина, риби, східних товарів (коверці, турецькі хустки), виробів із срібла та золота (кухлі, кубки). Всі ці та інші речі дарували поважним особам, які приїжджали або проїжджали повз Львів або певним представникам, які захищали інтереси міста поза його межами. Найчастіше дарували вино. Вино, як подарунок, було свідченням поваги до відвідувача і служило ознакою послуг, які гість зробив у минулому, або міг би зробити у майбутньому на благо міста. Таким було очікування обопільної взаємності в ранньомодерному соціумі Речі Посполитої XVI ст.

References

- Balzer, O. (1886). *Geneza trybunału koronnego. Z dziejow sądownictwa polskiego XVI wieku*. Warszawa.
- Bartkiewicz, M. (1974). *Odzież i wnętrza domów mieszczańskich w Polsce w drugiej połowie XVI i w XVII wieku*. Wrocław.
- Damen, M. (2006). *Giving by pouring: the function of gifts of wine in the city of Leiden (14th–16th centuries)*. Leuven: Leuven university press.
- Dembinska, M. (1999). *Food and drink in Medieval Poland. Rediscovering a Cuisine of the Past*. Translated by Magdalena Thomas. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Goralski, Z. (1998). *Urzędy i godności w dawnej Polsce*. Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza.
- Hoshko, T. (2017). *Zhebraky u rus'kykh mistakh XV – pershoi polovyny XVII. Ukrayina v Tsentral'no-Skhidniy Yevropi*. Vyp. 17, S. 462–490.
- Hosowski, S. (1928). *Ceny we Lwowie w XVI i XVII wieku*. Lwow.
- Istoriya L'vova v dokumentakh i materialakh*, (1986). *Zb. dok. i materialiv*. Uporyad. U. YA. Yedlins'ka, YA. D. Isayevych ta in. Kyiv.
- Jaworski, F. (1912). *Krolowie polscy we Lwowie*. Lwow: Drukarnia polska; nakł. redakcji «Kurjera Lwowskiego».
- Kapral', M. (2012). *Lyudy korporatsiyi: l'vivs'kyu shevs'kyu tsekh v XVII–XVIII st. L'viv*.

Kapral, M. (2008). *Urządnicy miasta Lwowa w XVI – XVIII wieku*. Torun.

Khrestomatiya z istoriyi Ukrayiny lytovs'ko-pol's'koyi doby. (2011). Uporyad. T. Hoshko. L'viv.

Klonder, A. (1989). *Napoje fermentacyjne w Prusach Krolewskich w XVI-XVII wieku. (Produkcja – import – konsumpcja)*. Warszawa.

Le Goff, ZH., Tryuon, N. (2008). *Istoriya tela v sredniye veka*. Moskva.

Mekhovskiy, M. (1936). *Traktat o dvukh Sarmatiyakh*. Moskva; Lenin-grad.

Nadel-Golobič, E. (1979). Armenians and Jews in Medieval Lvov. Their Role in Oriental Trade 1400-1600. *Cahiers du Monde russe et soviétique* [online] Vol. 20, 3/4, pp. 345–388. [viewed 06 march 2018]. Available from: <http://www.jstor.org/stable/20169862>

Petryshak, B. (2011). «Lytsar pera i kamenyara» - pysar mista L'vova Voytsekh Zemnyts'kyy (1583 – 1639 rr.). PhD thesis, L'vivs'ke viddilennya IUAD im. M. Hrushevs'koho NAN Ukrayiny.

Pryvileyi mista L'vova XIV–XVIII st. (1998). L'viv.

Shyyan, R. (1995). Torhivlya mist rus'koho i belz'koho voyevodstv u XVI – pershiy polovyni XVII stolittya. *Zapysky NTSH*. T. 230, S. 123–159.

Skhidna torhivlya L'vova v seredyni XVI – pershiy polovyni XVII st.: zbirnyk dokumentiv. (2011). L'viv.

Tsentrал'nyy derzhavnyy istorychnyy arkhiv Ukrayiny in Lviv. Colection 52 (Mahistrat m. L'vova). Op. 2. Spr. 712 (Knyha reyestriv tyzhnevnykh vydatkiv mis'koyi kasy 1572–1582 rr.). L'viv.

Volumina Legum. (1859). Petersburg: T. 2.

Wiek V–XV w źródłach: Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów. (1999). Oprac. M. So-bańska-Bondaruk, S. B. Lenard. Warszawa.

Wierzbowski, T. (1926). *Vademecum*. Podręcznik dla studjow archiwalnych. Lwow, Warszawa.

Yaremenko, M. (2012). Nasolody osvichenykh v Ukrayini XVIII stolittya (pro kul'turu vzhyvannya tserkovnoyu elitoyu chayy, kavy ta vyna). *Kyyivs'ka akademiya*. Vyp. 10, S. 117–184.

Zvarych, V. (1975). *Numyrmatycheskyy slovar*. L'vov.

Zubryts'kyy, D. (2002). *Khronika mista L'vova*. Per. I. Svarnyka. L'viv.

Levus Nazarii

REPRESENTATIVE SPENDINGS OF THE MAGISTRATE IN 1577-1583. ON THE EXAMPLE OF LVIV WEEKLY-EXPENDITURES BOOKS

From 1577 til 1583 years from the city's cash desk of Lviv was allocated money to purchase wine, fish, jewelry and eastern goods. Most of the purchased items were gifts for city delegations to the Diet, the royal court in Lublin, expenses on travel to the highest governments of the Commonwealth and the greetings of the latter during their stay in Lviv. This article attempts to demonstrate how city officials with the help of gifts (i.e. wine and other things) managed to promote and protect their interests in the Diet with the assistance of city patrons and local representatives. In addition, it was found that some Lviv officials maintained close ties with the officials of the Commonwealth and, with the help of gifts and representative spending, influenced the position and status of their city.

Key words: early modern era, Commonwealth, early modern Lviv, city council, city spending, Diet, gift, wine, Paweł Szczerbic.